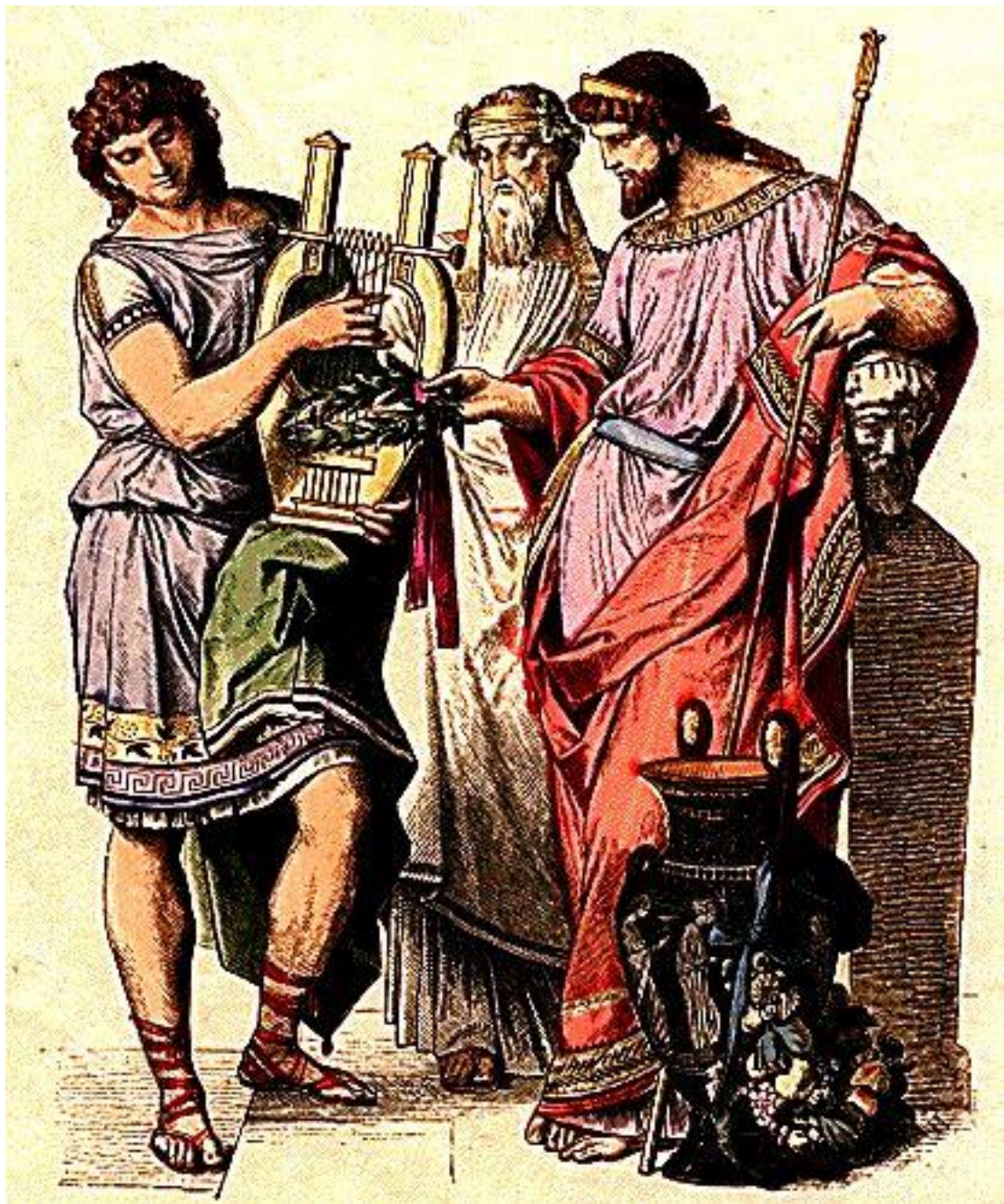

*Культурологічний аспект
у вивченні творів зарубіжної
літератури*

Художня література посідає особливе місце в культурній картині світу як унікальний вид мистецтва. *Культура* (від лат. culture – це виховання, освіта). Література – це явище, яке природно поєднує духовні та матеріальні засади діяльності у вигляді певного продукту творчості. Цей «продукт» носить творчий характер. Оскільки ми прагнемо осмислити цілісний процес вивчення художніх творів у курсі зарубіжної літератури, питання про культурологічний компонент набуває особливого значення, і це відбилося у Державному стандарті базової повної середньої освіти. Йдеться про визначення культурологічної лінії, яка разом із аксіологічною та літературознавчою лініями, є не лише «змістовною лінією літературного компоненту», а й визначає зміст літературної освіти школярів та основні вимоги до їхніх знань і умінь.

Специфіка зарубіжної літератури передбачає значно вищий (у порівнянні з рідною літературою) рівень культурологічної підготовки школярів, їхнього всебічного розвитку. А це вимагає більш ґрунтовного, більш різноманітного залучення до уроків зарубіжної літератури культурологічного контексту, яке повинно посилити системний характер. Це дасть можливість створити ефективне підґрунтя для формування спроможності школяра сприймати виучуваний літературний твір як самобутнє мистецьке явище, що виникає у межах певного національного культурного простору, належить цьому простору та презентує його в світовій культурі.

Так О.В. Мішуков, «перший проректор ХДУ», переконаний у тому, що «предмет зарубіжна література» не може існувати поза історико-культурним контекстом. Унаслідок цього, повідомляє він, в очолюваному ним Академічному ліцеї « в ході експерименту окремі курси зарубіжної літератури... викладаються разом з історією світової культури».

Нині після прийняття « Державного стандарту» експериментувати не треба, культурологічна лінія літературного компоненту освіти школярів посіла своє місце в системі літературної освіти.

Отже, враховуючи велике значення культурологічного компоненту для забезпечення ефективного вивчення зарубіжної літературного твору зокрема, потрібно розглянути слідуєчі моменти :

- Специфіку художньої літератури як виду мистецтва ;
- Літературний твір і культурологічний контекст, у якому він виникає ;
- Роль, місце і можливості культурологічного контексту в процесі усвідомлення учнями літературного твору.

Д.Наливайко наполягає на тому, що кожне явище мистецтва повинно сприйматися на підставі осмислення закономірностей того «історичного ґрунту», який став культурним середовищем його виникнення. Тобто історичний підхід визначає культурно-історичну ситуацію, є художнім відзеркаленням епохи.

Історичний та науковий підхід передбачає постійний взаємозв'язок, але не вплив, а еволюцію різних видів мистецтва, тобто складну систему діалектичної взаємодії, що припускає входження елементів одного мистецтва в інше, а також їх зворотній процес.

Отож, треба визначити вплив літератури, як мистецтва слова, на інші види мистецтва і , навпаки, як інші види мистецтва впливають на літературу.

Література посідає провідне місце в системі мистецтв, здійснює суттєвий вплив на розвиток інших видів мистецтва, це найбільш «будівельний матеріал » для інших видів мистецтва і найбільш доступний до різних верств населення.

Унікальність художньої літератури полягає в тому, що література відрізняється від інших видів мистецтва тим, що тільки вона поєднує в собі весь комплекс його функцій у пропорційно повному вияві. З цим пов'язана

її здатність охоплювати всі сфери й аспекти буття, виражальна універсальність її мови. Література має набагато більше можливостей для того, щоб задовольнити естетичні потреби будь-якого читача, оскільки кожен може відшукати художній твір, який задовольнить потреби його.

Художня література відіграє значну роль в житті людини, пов'язаному з відтворенням, збереженням та передачею морально-естетичного досвіду письменника в літературному творі, що сприймається читачем саме у такій своїй якості й надає читачеві естетичну насолоду. Художня література – універсальна художня система, яка завдяки естетичним можливостям і силі слова, системі зображувально-виражальних засобів переростає від мистецтва і є своєрідним «надмистецтвом». Література - пластичний і динамічний вид мистецтва, яка сприймає «мову» інших видів, їхні зображувально-виражальні засоби, пристосовуючи поетику до інших видів.

Взаємодія різних видів мистецтва збагачує кожен із них. Це взаємодія між елементами літератури, як внутрішній зв'язок художнього процесу, вплив одних художніх явищ на інші.

Ю.Борев класифікував художні взаємодії та дав їм типологію, визначивши найбільш суттєві типологічні ознаки :

- рівень взаємодії, який визначає естетичне явище, на якому відбувається взаємодія;
- стан взаємодії, який визначає ставлення митця до процесу літератури як ядро синтетичної гуманітарної освіти, створює можливість реальної взаємодоповнюваності дисциплін у процесі навчання.

Синтетична природа курсу зарубіжної літератури виводить його на провідне місце у системі формування духовного світу школяра. Для цього необхідно активізувати

1. пошук повних дидактичних, методичних, культурологічних підходів у процесі викладання.
2. повний «інтегративний» підхід у викладанні, який забезпечить взаємодоповнюваність дисципліни.

Концепція культурологічного підходу В. Доманського.

(ідея літературоцентричності культури)

Сприйняття кожного літературного твору як своєрідну узагальнену модель світу, систему світосприймання автора у сконцентрованому вигляді.

1. розгляд тексту як тексту культури зі своєю біографією, життям у «великому часі».
2. відображення кожним конкретним текстом певного типу свідомості духовного, соціально–психологічного клімату своєї епохи.
3. упровадження культурологічної інтерпретації, розгляд художнього тексту як культурного космосу.
4. ознайомлення з моделями світу й образу людини у різних типах художньої свідомості.

Доманський пропонує педагогічну технологію вивчення літературного твору як тексту культури, в основу якої покладено ідею організації діалогу, не як міжособистісного діалогу, а як «діалогу культур». При цьому основна увага приділяється художньому тексту, за допомогою якого організується діалог у культурі, коли треба відстоювати різні логіки і типи свідомості.

На підставі ідей навчального діалогу, діалогу культур і діалогу в культурі Доманським розроблена педагогічна технологія реалізації культурологічного підходу до вивчення літератури. Тобто вивчення будь-якого художнього твору передбачає культурологічний контекст.

Висновки :

1. Художня література посідає провідне місце серед інших видів мистецтва, тому що вона є мистецтвом слова, що дає підстави стверджувати літературоцентричність літератури ;
2. Літературний твір з'являється у певному культурному просторі та стає його втіленням на естетично-образному рівні, тому культурологічний контекст, яким зумовлена його поява, об'єктивно існує в художній тканині твору.
3. повноцінне вивчення твору можливе тільки при умові залучення культурологічного контексту, який поєднується з відповідними культурологічними знаннями.

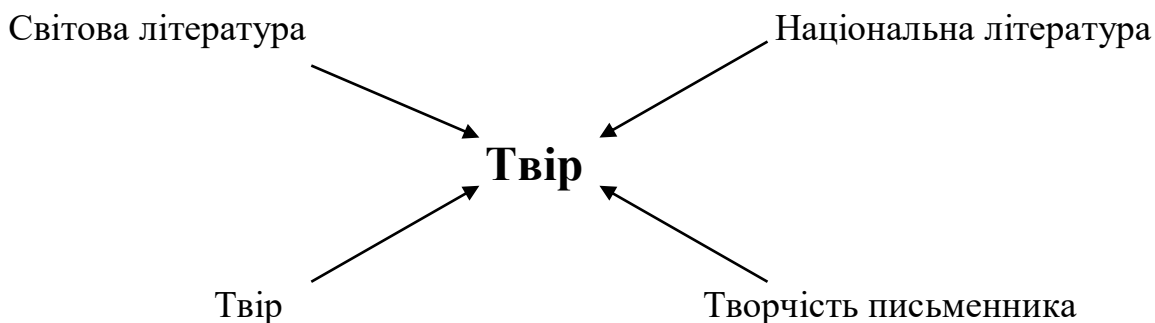
Взаємодії за ознакою «впливає, зазнає впливу».

Клас- характеризує співвідношення видів мистецтва.

Рід взаємодії, який визначає розподіл художніх взаємодій за національною ознакою.

Вивчаючи окремих твір, перш за все, ми розглядаємо його у взаємодії між окремими творами. Тут такі рівні :

- окремі твори;
- Взаємодія між окремими періодами, митцями, художніми напрямками, течіями, школами;
- Певними епохами розвитку мистецтва.

Існує два класи взаємодії мистецьких явищ :

1. внутрішньовидовий;

Це внутрішньолітературні зв'язки

2. взаємодія з різними видами мистецтва (культурологічний).

Художні взаємодії бувають двох родів :

- міжнаціональний ;
- внутрішньонаціональні.

Саме вони і визначають яким повинно бути використання культурологічного аспекту.

З'ясування «внутрішньонаціональних» художніх взаємодій, коли зіставляється художня література певного народу та інші види мистецтва допомагає вчителю та учням повніше осягнути естетичну своєрідність кожної національної літератури, осмислити місце, яке вона посідає в духовному житті кожного народу, відчувати її національну своєрідність, усвідомити її внесок у розвиток світової культури.

«Міжнаціональні» художні взаємодії поділяються на :

- внутрішньорегіональні (між слов'янськими літературами) ;
- міжрегіональні (германські і слов'янські літератури) від окремого твору до цілих художніх епох.

Що передбачає здійснення культурологічного аспекту?

Здійснення міжпредметних зв'язків (найбільш необхідних, доцільних).

(ілюстрації, звукова наочність- живопис, музика).

Історичні змальовки, коментування.

Необхідний системний похід до використання різних видів мистецтва.

Це дозволяє розглянути специфіку предмету зарубіжної літератури.